

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องทัศนคติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เขต-รักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อทัศนคติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
3. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

ขอบเขตการวิจัย ทำการศึกษาจากชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และตาก จำนวน 3 อำเภอ 3 ตำบล 11 หมู่บ้าน 302 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,411 คน โดยทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยจัดประชากรที่จะศึกษาออกเป็นระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน สำหรับการสุ่มในระดับหมู่บ้านใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยได้จำนวนตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายลักษณะของตัวแปรต่าง ๆ ใช้สถิติ Yule's Q เพื่อพิสูจน์สมมติฐานในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความสามารถในการอ่านหนังสือ ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร รายได้ครัวเรือน การติดต่อกับโลกภายนอก และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ส่วนตัวแปรตาม คือทัศนคติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

การวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของกลุ่มประชากรที่ศึกษา

จากการศึกษาพบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 74.0 เป็นเพศชาย โดยมีอายุเฉลี่ย 38.8 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน โดยประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 83.0 ไม่ได้รับการศึกษาส่งผลให้ประชากรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 78.0 ไม่สามารถอ่านหนังสือได้อย่างไรก็ตาม ประชากรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 71.0 สามารถพูดภาษาไทย สำหรับสิทธิในการถือครองที่ดินของตนเอง พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 95.0 มีสิทธิในการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 86.0 ประกอบอาชีพทำนาโดยมีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ยประมาณ 7 ไร่ สำหรับแหล่งรายได้หลักของประชากรกลุ่มตัวอย่างพบว่าร้อยละ 40.0 มีรายได้จากการทำนาเป็นรายได้หลักโดยร้อยละ 77.0 มีรายได้น้อยกว่า 10,001 บาทต่อปี และมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 8,044 บาทต่อปี สำหรับแหล่งน้ำใช้ในการเกษตร พบว่าร้อยละ 71.0 ของกลุ่มประชากรตัวอย่างใช้น้ำห้วยในการทำเกษตร และร้อยละ 28.0 มีการใช้ประโยชน์จากป่าในการเก็บของป่าและฟืน สำหรับการติดต่อกับโลกภายนอกร้อยละ 52.0 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างมีการติดต่อกับโลกภายนอกน้อยกว่า 1 ครั้งต่อเดือนและร้อยละ 63.0 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ

2. ทักษะคิของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมแล้วชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีทัศนคติอยู่ในเกณฑ์ที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า คือคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 ประเด็นที่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเห็นด้วย และมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในประเด็นคำถามเชิงบวก ซึ่งแสดงว่ามีทัศนคติที่ดีที่สุดคือ กวางผาเป็นสัตว์ป่าสงวนที่ใกล้สูญพันธุ์ควรช่วยกันดูแลรักษาให้อยู่คู่ป่าอมก๋อยตลอดไป ($\bar{X} = 2.92$) ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อการอนุรักษ์สัตว์ป่าของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย เนื่องจากปัจจุบันกวางผามีถิ่นที่อยู่อาศัยและขยายพันธุ์อยู่อย่างจำกัด โดยเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยและขยายพันธุ์ของกวางผาที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ประเด็นที่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงส่วนใหญ่ไม่แน่ใจ ในประเด็นคำถามเชิงบวกคือ ในปัจจุบันการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าล่าสัตว์ป่าของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยยังไม่ได้ผล ($\bar{X} = 2.14$) ซึ่งอาจเกิดจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยไม่ได้ประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงานให้ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ทราบ หรืออาจจะประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงและสื่อสารกันไม่เข้าใจ ส่วนประเด็นคำถามเชิงลบ ที่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงไม่แน่ใจก็คือประเด็นการลดลงของป่าไม้ไม่ได้ทำ

ให้ถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าลดลงเลย ($\bar{X} = 1.83$) และไม่มีคามจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเพราะสามารถขยายพันธุ์ได้ตามธรรมชาติเองอยู่แล้ว ($\bar{X} = 1.86$)

การทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามใช้ การทดสอบด้วยสถิติ Yule's Q ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การติดต่อกับโลกภายนอก การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า และความสามารถในการอ่านหนังสือของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในระดับสูง อายุ และจำนวนสมาชิก มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง รายได้ของครัวเรือน มีความสัมพันธ์ต่ำ ในขณะที่ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ

3. ปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

1) ปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

- ปัญหาไฟป่าในฤดูแล้ง
- ปัญหาการแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยเหนือต้นน้ำ
- ปัญหาการลักลอบตัดไม้เพื่อนำมาใช้
- ปัญหาการล่าสัตว์ป่าเพื่อนำออกมาจำหน่าย
- ปัญหาระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตรักษา

พันธุ์สัตว์ป่า

2) ความต้องการในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

- ต้องการให้มีการจัดเวรยามให้มีการเฝ้าระวังไฟป่า
- ต้องการให้มีการทำแนวกันไฟป่า
- ต้องการให้มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรอย่างเพียงพอเพื่อลดการ

บุกรุกทำลายป่า

- ต้องการให้มีการจัดการฝึ กอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์

ป่า

- ต้องการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้

รัดกุมกว่านี้

- ต้องการให้มีบทลงโทษแก่ผู้บุกรุกทำลายป่าที่หนักขึ้น
- ต้องการให้มีการปลูกป่าทดแทนพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้มากขึ้น
- ต้องการเข้าร่วม โครงการปลูกป่าและอนุรักษ์สัตว์ป่า

3) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่ต้องการการสนับสนุนจากหน่วยราชการ

- ต้องการการสนับสนุนด้านกล้าพันธุ์ไม้
- ต้องการการสนับสนุนด้านอุปกรณ์ งบประมาณและบุคลากรในการป้องกันไฟป่า
- ต้องการให้มีการดำเนิน โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าแบบผสมผสาน๑
- ต้องการการสนับสนุนด้านพันธุ์สัตว์
- ต้องการสนับสนุนด้านกล้าพันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาทัศนคติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยมีประเด็นสำคัญที่พบหลายประเด็นสรุปได้ดังนี้

1. จากการศึกษาพบว่า ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เนื่องจากผลของการบุกรุกทำลายป่าไม้ที่ผ่านมา ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในเขตพื้นที่ และจากผลกระทบดังกล่าวและการรณรงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในช่วงที่ผ่านมา ได้ส่งผลให้ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเกิดความตระหนักในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยคะแนนเฉลี่ยทัศนคติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เท่ากับ 2.54 ซึ่งแสดงว่าเกษตรกรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเห็นด้วยต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า สอดคล้องกับการศึกษาของพัชรินทร์ (2537 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าชาวเขามีทัศนคติต่ออาชีพเกษตรกรและต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในเกณฑ์ดี

2. การทดสอบสมมติฐาน พบว่า การติดต่อกับโลกภายนอก การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า และความสามารถในการอ่านหนังสือของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง จะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า นั่นคือ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงจะมี ทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าก็ต่อเมื่อได้มีการติดต่อกับโลกภายนอกได้แลกเปลี่ยนความรู้หรือรับความรู้ใหม่จากภายนอกที่ปัจจุบันให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อได้มีโอกาสรับข่าวสารร่วมกับการติดต่อกับโลกภายนอก รวมถึงการมีโอกาสอ่านข่าวสาร ทำให้ทราบถึงปัญหาและผลเสียของการไม่ร่วมมือหรือการไม่เอาใจใส่ด้านอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า ย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่เผ่าของตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะในอดีตจนถึงปัจจุบันชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงต้องอาศัยพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติ ดังนั้นจึงทำให้ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า นอก

จากนี้ จากผลการศึกษายังพบว่า อายุ และจำนวนสมาชิก และรายได้ของครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในระดับปานกลางถึงต่ำ ซึ่งการศึกษานี้แตกต่างจากการศึกษาของ พัชรินทร์ (2537 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าทัศนคติของชาวเขาต่ออาชีพเกษตรกรรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปร การอ่านหนังสือ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว

3. จากการศึกษาทัศนคติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ยังมีหลายประเด็นที่ยังไม่แน่ใจได้แก่ ควรมีการจับกุมผู้ลักลอบตัดไม้และล่าสัตว์ป่าอย่างเข้มงวดและลงโทษสถานหนักเพื่อผู้กระทำผิดจะได้ลดลง การดำเนินงานการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐแต่เพียงผู้เดียว ในปัจจุบันการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าล่าสัตว์ป่าของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยยังไม่ได้ผล ในความเป็นจริงป่าไม้สามารถเกิดขึ้นทดแทนกันได้โดยไม่ต้องมีการปลูกซ่อมแซม การเผาป่าไม่ได้เป็นการทำลายป่าไม้เพราะเมื่อฝนตกป่าไม้ก็จะกลับฟื้นขึ้นมาเหมือนเดิม ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเพราะสามารถขยายพันธุ์ได้ตามธรรมชาติเองอยู่แล้ว และการลดลงของป่าไม้ไม่ได้ทำให้ถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าลดลงเลย ประเด็นดังกล่าวเหล่านี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการให้ความรู้ที่ถูกต้องและต่อเนื่องแก่ชาวเขา โดยใช้สื่อที่เหมาะสมที่ชาวเขาสามารถเข้าใจได้ สำหรับประเด็นความรู้ที่ควรส่งเสริมได้แก่ ปัจจุบันการทำลายทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่ามีมากกว่าการเสริมสร้างทำให้ไม่สามารถเกิดขึ้นทดแทนได้ตามธรรมชาติ จำเป็นจะต้องช่วยกันเสริมสร้างเช่น การปลูกป่า ป้องกันไฟป่า เพาะเลี้ยงสัตว์ป่า ความร่วมมือระหว่างราษฎรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเป็นสิ่งจำเป็นเพราะการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าของเจ้าหน้าที่จะไม่ได้ผลดีที่สุดและไม่ยั่งยืนถ้าราษฎรไม่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ และการใช้กฎหมายลงโทษก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคลบางกลุ่มที่เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม

4. จากการศึกษาปัญหาของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พบว่าชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาไฟป่าในฤดูแล้งเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในขณะที่การแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยเป็นปัญหาที่มีความสำคัญรองลงมา ทั้งนี้ อาจเป็นผลสืบเนื่องจากการที่เกษตรกรส่วนหนึ่งยังประกอบอาชีพทำไร่ ซึ่งต้องมีการตัดไม้ทำลายป่าหรือการนำไม้จากป่ามาใช้ประโยชน์ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการวางแผนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาภายในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาพบว่า ความสามารถในการอ่านหนังสือ การติดต่อกับโลกภายนอก และการได้รับข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า มีส่วนทำให้ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในระดับสูง ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย สามารถใช้ผลการวิจัยมากำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยส่งเสริมให้ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยมีโอกาสดำเนินการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยประสานงานกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้กับชาวเขาตามหมู่บ้านต่างๆ ส่งเสริมให้ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงได้มีกิจกรรมที่จะต้องติดต่อกับโลกภายนอกให้บ่อยและต่อเนื่องมากขึ้น เช่น จัดให้มีการศึกษาดูงานการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่านอกพื้นที่ หรือออกมาทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าร่วมกับบุคคลภายนอกในโอกาสวันสำคัญต่างๆ เช่น วันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วันต้นไม้ประจำปีแห่งชาติ วันสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ส่งเสริมความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าแก่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง โดยเฉพาะประเด็นที่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงไม่แน่ใจ โดยใช้สื่อที่ชาวเขาสามารถรับและเข้าใจได้ง่าย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวางแผนขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมพื้นที่อื่นมากขึ้นเพื่อนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกับการศึกษาครั้งนี้
2. ควรมีการศึกษาหาสาเหตุของการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในเขตพื้นที่ที่ให้ความชัดเจนเพื่อสามารถมากำหนดแนวทางการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่
3. ควรมีการศึกษาหารูปแบบการส่งเสริมที่เหมาะสมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า สำหรับกลุ่มชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง
4. ควรมีการศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค การดำเนินการ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในเขตพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์ป่า รวมถึงการแสวงหารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
5. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างการปฏิบัติกับทัศนคติ